

Megjegyzések Balogh András cikkéhez

Az elmúlt néhány évben a 3K olvasói számos alkalommal találkozhattak Balogh András cikkeivel a lap hasábjain. Ezek az írások a legkülönbözőbb könyvtári témákat elméleti szinten taglalták, a pályázatok lehetőségeiről és módjairól, a könyvtári mindennapok problémáiról, az átfogó könyvtárügyi aporiákról, a könyvtári modellek sajátosságairól stb. szóltak. Eltéveszthetetlenül felismerhetőek voltak Balogh András gondolatmenetei, problémaszálazásai; fogalmazásmódja annyira egyéni volt bennük, hogy nem kellett a szerző nevére pillantani, bármely nagyobb bekezdés elolvasása elég volt, elég lehetett az azonosításhoz. És persze talán legfőként az volt e művek egyedítője, hogy kivétel nélkül mindegyikük hatalmas, imponáló filozófiai műveltségről tanúskodott, illetve, ami ennél is sokkal fontosabb, mindegyikük filozófiai gondolatmenetekre futott ki, minden téma kapcsán filozófiai absztrakciókra került sor, mégpedig – igen ritka sajátosság ez – egy cseppet sem erőltetve a dolgot, hanem magából a problémagubancból származtatva a filozofémákat. E sorok szerzőjének több alkalommal is módja volt Balogh András cikkeiről eszmét cserélni a szakma (mármint a könyvtári szakma) legkülönbözőbb képviselőivel. Véleményük, véleményeik alig mutattak szóródást. A szerző elméleti szinte mindenki elismerte, nagyra tartotta. Problémalátását is dicsérni szokták, ha megoldási javaslataival sokan és sokszor nem is értettek egyet. Ám kivétel nélkül mindenki túlzásnak, soknak, feleslegesnek tartotta-ítélte a filozofálást ezekben a munkákban. Nos, mivel a most pertraktálni vágyott írás még sokkal több filozófiát tartalmaz, mint elődei, talán érdemes néhány szót szólni e kérdéskörrel.

A muzeológusok nemcsak szerte a világban, de idehaza is sokszor és intenzíven szoktak filozofálni, témáikat a filozófiák toposz noétoszába „fellőni”, elég talán Radnóti Sándor idevágó munkásságára utalni. Miért kellene hát visszariadniuk a könyvtárosoknak, a könyvtári témákról írónak attól, hogy ugyanazt tegyék, persze a maguk terrénumán, amit a muzeológusok régóta tesznek? De hozhatunk könyvtár-filozófiai példákat is. György Péter számos dolgozata, sőt egy egész könyve is filozófia és – persze – egyúttal könyvtártudomány is. De a *Könyv és Nevelés* főszerkesztőjének, Csík Tibornak is ambíciója, hogy maga is, felkért szerzői is leássanak a könyvtárügy metafizikai gyökereihez, olyan klasszikus filozófusok segítségével elemezzenek eminenter könyvtári témákat, mint Karl Popper vagy Nicolai Hartmann. Számomra a legmeggyőzőbb érv a könyvtár-filozófia mellett Pallósiné Toldi Márta PhD-dolgozata volt és maradt. A szerző gazdagon és mindig adekváтан utalt filozófiai gondolatmenetekre, sőt maga is ilyenekkel állt elő, nemcsak kamatoztatva igen elmélyült filozófiai ismereteit, de egészen eredeti és önálló filozófiai traktátusokat építve bele könyvtári, könyvtárügyről szóló dolgozatába. A PhD-védés bírálóbizottságának elnöke nem könyvtáros, hanem filozófus volt, a filozófiaprofesszor akadémikus, Nyíri János Kristóf. Ő melegen és igen elismerően

szólott Pallósiné Toldi Márta munkájáról, annak filozófiai vonatkozásairól. Mi, a néző- és hallgatóközönség igen büszkéek voltunk arra, hogy egy közülünk való (mert könyvtáros) ilyen területen is a legjobbak közé számít. De elsősorban persze nem a büszkeség oly boldogító érzése a fontos. Hanem talán az, hogy mi könyvtárosok úgy tudjuk előadni legsajátabb gondjainkat, problémáinkat, hogy abból mások is értenek, mivel van néhány terület (így a filozófia is), amelynek nyelvét mi is bírjuk, méghozzá olyan szinten, hogy szóba állhatnak velünk.

Említettem Balogh András korábbi, a 3K-ban megjelent cikkeit. Nos, aki azok után a mostani dolgozatot olvassa, joggal érezheti úgy, hogy a szerző mintegy feltette a pontot az i-re. Megtalálta és kidolgozni kezdte legtermészetesebb témáját (a kifejezést Szerb Antaltól kölcsönöztem). A cikk hosszú, igen hosszú (mondjuk, a 3K szokásos terjedelméhez képest), ám tulajdonképpen „csak” nekifutás. Igen sok dologra a szerző épp csak utal, igaz, ezek nagyon fontos utalások, de mégiscsak „mindössze” utalások. Másutt megpendít dolgokat, de épp csak megpendít. Olvasás közben végig az volt és maradt az érzésem, hogy Balogh Andrásnak épp e témában könyvet, monográfiát kellene írnia (talán egy PhD-dolgozatot?). A téma a talán legfontosabb téma, ami szakmánkban felmerülhet, és amelyet kidolgozni egyik legfőbb feladatunk lehetne. Aki jelen soraimat olvassa, biztosan túl van már a Balogh András-írta cikkeken, hiszen különben miért kapott volna bele e megjegyzésekbe. Nem mondom el tehát, miről is szól a Balogh András-dolgozat. Természetesen a modernitás után következő könyvtári világgállapotról, a posztmodern könyvtárról ír a szerző. Ennek jellemzése, körüljárása, bemutatása, aporiáinak szemrevételezése a cikk témája. És ehhez a világgállapot-leíráshoz, ehhez a könyvtári világgállapot-leíráshoz mozgósítja Balogh András azokat a filozófusokat, akik e témában érvényes útmutatással szolgálhatnak. Négy klasszikust emel ki, négy nagy filozófusra támaszkodik elsősorban: Husserlre, Heideggerre, Gadamerre és Derridára. De persze számos más szerzőt is mozgósít. Bizonytalán szemtelenség, ha e sorok írója e téren is szeretne megjegyzéseket tenni, de ha már belefogott egy ilyen nagyszerű írás kommentálásába, nem bírja türtöztetni magát. Szóval: a négy alapforrással, hivatkozási bázissal abszolút egyetérthet mindenki. Sokkal kevésbé azzal, hogy olyan nagy szerepet juttat a szerző Sartre hatalmas ontológiájának. Magából a szövegből kiderül, hogy sokra nem viszi vele ebben a témában Balogh, akkor pedig minek a sokak számára amúgy is „homlokráncoltató” (ahogy a nehéz szövegekről mondani szokás) munkát még Sartre-ral is megfejteni. Viszont vannak olyan szerzők, akiket talán joggal hiányolhatunk. Ilyen mindenekelőtt Paul Ricoeur, akinek *Temps et récit* című hatalmas munkája nélkül a dolgozat hermeneutikai vonatkozásai kissé egyoldalúnak tűnnek. (A mű angolul is hozzáférhető.) De jót tette Balogh András Husserl-értelmezéseinek az is, ha figyelembe vette volna Nicolai Hartmann Husserlrel kapcsolatos fontos passzusait a *Grundlegung der Ontologie és az Aufbau der realen Welt* című opusokból. Szemtelenségből ennyi is elég, tán sok is.

Még mindig a filozofémáknál maradva: az írás bővelkedik a filozófiai szakkifejezésekben, terminus technicusokban. Természetes ez, e nélkül nem megy, nem lehet a téma kifejtése. Ám nem egyszer, de persze egyáltalán nem sokszor, bizonyos csúsztatások lelhetők fel a szövegben. Szinte minden oldalon találkozhatunk a Dasein terminussal (lét, ittlét, illetve – Heideggernél – maga az ember), ám nem

mindig világos, épp melyik értelemmel bír Balogh Andrásnál a Dasein. És az is baj, énszerintem elég nagy baj, hogy a Daseinnel abszolút korrelatív Sosein (ígylét) szinte sehol sem szerepel. Nemcsak a korreláció okán mondom ezt, hanem leginkább azért, mert hisz' a dolgozat szerzője mást se tesz, mint hogy a posztmodern könyvtári világállapot Soseinjét írja le, elemzi, kommentálja. (Ezzel kapcsolatban is Hartmann *Grudlegung*jának a Dasein–Sosein elemzését tartalmazó nagyfejezetére hívnánk fel Balogh András figyelmét.)

A cikk megértését jelentősen megnehezíti, hogy Baloghnak nincs módja, azt hiszem, elsősorban nincs tere egy-egy terminus alaposabb körüljárásához, megmagyarázásához. Persze nem ismeretterjesztő magyarázatokra gondolok, ilyesminek semmi helye egy tudományos munkában. Ám annak tisztázása még egyáltalán nem ismeretterjesztés vagy vulgarizálás, ha minden lehető helyen kitűnnék, mit is ért – akár forrásaival szemben is – Balogh egy-egy központi fogalmon, toposzon.

A cikk írója in medias res kezdi dolgozatát, azonnal a dolgok közepébe vág. Számos előnye van ennek a megközelítésmódnak, de talán ugyanannyi hátránya is. Jómagam Sallai Istvánnal indítottam volna a szerző helyében. Az ő többfedeles könyvtárnak csúfolt ötletét Papp István dolgozta ki valóban posztmodern könyvtártani koncepcióvá. Balogh természetesen alaposan ismeri a családi könyvtárak problematikáját, cikke közepe táján részletesebben is szól róla. Arról nem is beszélve, hogy amikor a FSZEK Központi Könyvtárának posztmodern vonásait taglalja, tulajdonképpen e koncepció első igazi megvalósulásának nyomait vizslatja. De ha ebből a témakörből indítja munkáját, ha Sallai István nevével kezd, tán többen érezték volna kedvet megbirkózni a csak később filozófiává váló nehéz dolgozattal. És erre nagy szükség lenne, lett volna. Hiszen, mint mondtam, ez a mű, Balogh András értekezése valami egészen nagyszerű dolog. Minden könyvtárosnak, minden igazi könyvtárosnak szüksége lenne a vele való alaposabb megismerkedésre.

A 3K – tekintse bárki akár elfogultságnak is – számos dologra lehet joggal büszke. E dolgok sorában az utóbbi évek egyik legjelentősebbje, bizonyos vagyok benne, az, hogy közzétehetette Balogh András dolgozatát.

Vajda Kornél